ŠVARIOS RANKOS, ŠVARIOS ŠIRDYS

Šiuolaikinės žinios apie naujagimio jutiminę sistemą suteikia pagrindą elgtis su naujagimiais jautriai ir pagarbiai.

Jis buvo žinomas kaip motinų gelbėtojas. Jis pakeitė akušerijos kryptį, nors ir nelengvai. Ir nors savo 19-tojo amžiaus kolegų kaltas prie kryžiaus, ir retai pagerbiamas šiais laikais, vengrų gydytojas Ignaz‘as Philipp‘as Semmelweis‘as visuomet išliks ypač svarbi istorinė asmenybė, nes būtent jis išmokė medicinos specialistus nusiplauti rankas prieš liečiant gimdančias moteris. Šiais metais (1993 m.) švęsime 190-ąsias jo gimimo metines – tinkamas metas prisiminti šį didžiulį žingsnį antiseptinio gimdymo link, ir pakviesti žengti į naują antiseptikos lygmenį.

Švaraus gimdymo supratimas

Dar jaunas gydytojas Ignaz‘as Philipp‘as Semmelweis‘as tapo akušerijos klinikos Vienoje direktoriaus pavaduotoju. Ši klinika, kaip ir kitos to meto stacionarios gydymo įstaigos Vienoje, organizuodavo medicinos studentų mokymus ir priiminėdavo nevedusių, sergančių, ar varganai besiverčiančių moterų gimdymus. Dauguma gimdyvių mieliau gimdydavo namuose, o tų, kurios gimdydavo klinikose mirtingumo rodiklis siekė net 30 procentų. Priežastis buvo neaiški liga vadinama „gimdymo karštine“, kuri prasidėdavo keletą dienų po gimdymo, sukeldama haliucinacijas, aukštą temperatūrą, ir traukulius. Niekas neįtarė, kad ligą platino studentai ir daktarai, kurie, kaip visada pasinėrę į darbus, tiesiai iš laboratorijos keliaudavo į gimdyklas, tebekruvinomis nuo skrodimų rankomis.

Klinika, kurioje dirbo Semmelweis‘as, buvo padalinta į dvi dalis: vieną jų, pirmąją, prižiūrėjo gydytojai ir medicinos studentai, tuo tarpu kitą – akušerės ir vienuolės. Gimdančios moterys atsitiktine tvarka buvo paskiriamos į vieną ar kitą klinikos dalį. Pastebėjęs, kad pirmojoje dalyje gimdančios moterys mirdavo tris kartus dažniau, nei antrojoje, Semmelweis‘as labai susirūpino.

Netrukus jo draugas mirė nuo žaizdos infekcijos, kuri pasirodė netrukus po to, kai jis apžiūrėjo moterį, sergančią gimdymo karštine. Žinodamas, kad infekcija gali būti perduodama ne tik iš ligonio gydytojui, bet ir iš gydytojo ligoniui, Semmelweis‘as įsakė savo studentams prieš liečiant pacientus plautis rankas chloruotame tirpale. Iškart po to mirtingumo rodiklis pirmojoje klinikos dalyje nukrito nuo 18 procentų iki 0.

Medikų pasaulis lėtai priėmė genialų Semmelweis’o atradimą. Gydytojai nenorėjo prisiimti atsakomybės už mirtinos infekcijos, kurią jie patys turėjo išgydyti, platinimą, ir ginčijosi daugiau nei 20 metų dėl pačios antiseptikos idėjos ir ypač dėl būtinybės plautis rankas. Tuo tarpu nepatenkinta vadovybė pašalino Semmelweis‘a iš klinikos Vienoje. Nepailstantis Semmelweis‘as savo metodologiją pritaikė Pesto miesto ligoninėje, Vengrijoje, kur jam pavyko sustabdyti gimdymo karštinės epidemiją, kai tuo tarpu Vienos ir Prahos klinikose mirtingumo rodikliai siekė 15 procentų. Pripažinimas atėjo tuomet, kai jis galų gale buvo paskirtas Pesto universiteto akušerijos profesoriumi.

Iš šios pozicijos Semmelweis‘as toliau vedė savo antiseptinio gimdymo kampaniją. 1986-aisiais jis išspausdino didelį darbą gimdymo karštinės tema, ir išsiuntinėjo jį visoms žymiausioms akušerijos ir medicinos draugijoms, tačiau sulaukė labai priešiškų reakcijų. Jis taip pat adresavo laiškus kitų šalių medicinos profesoriams, tačiau veltui. Nors Vengrijos vyriausybė netrukus išleido įsakymą apskričių ligoninėms taikyti naująjį antiseptikos būdą, žurnalų redaktoriai ir kiti medicinos autoritetai vis dar priešinosi tokiems mokymams. Pasipriešinimo metai pamažu palaužė jo dvasią. Greitai Semmelweis‘as patyrė psichinį lūžį ir pateko į psichiatrijos ligoninę, kur mirė 1865 m. rugpjūčio 13 d.

Ironiška, bet tais pačiais metais, anglų chirurgas Joseph‘as Lister‘is sugebėjo įtikinti chirurgų bendruomenę instrumentų sterilizavimo būtinybe. Padedamas Louis‘o Pasteur‘o atradimo, jog mikroorganizmai iš tiesų gali sukelti infekciją, Lister‘is šventė pergalę, ir netrukus paskelbė Semmelweis‘ą „moderniosios antiseptikos tėvu“.

Šių dienų pastangos

Kvietimas priimti gimdymą švariai, kuriam taip atkakliai priešinosi 19-tojo amžiaus medikų bendrija, tampa aktualus ir šiandienos pasaulyje. Tik šiandienos kvietimas kalba ne apie švarias rankas, o apie švarias širdis, žodžius, požiūrį, ir elgesį. Taip stengiamasi apsaugoti nuo betikslių kančių ne tik gimdančias moteris, bet ir naujagimius. Šįkart problema yra jog dauguma akušerių niekaip nesugeba atsiriboti nuo 19-ojo amžiaus psichologinių perspektyvų, kuriomis persismelkę jų disciplinos pagrindai.

Devynioliktojo amžiaus gydytojai manė, jog gimstančių kūdikių pojūčiai dar nėra pakankamai išsivystę, kad jaustų skausmą, manė, kad jie nesugeba bendrauti ir neturi pažintinių gebėjimų. Vyravo įsitikinimas, kad kūdikiams nesvarbu, kaip su jais elgiamasi, kad jie neatsimena, kaip su jais buvo elgiamasi, ir kad jie nesimoko iš patirties, nepriklausomai nuo to, ar ji švelni ar grubi. Būtent šis įsitikinimas yra šiandienos

akušerinių procedūrų pagrindas: nesvarbu, kad šalta, kad ryškios šviesos, kad badoma adatomis. Atliekamos šios ir kitos nepagarbios procedūros, kurias bandoma pristatyti tėvams kaip „medicinos mokslo laimėjimus“ – juk kūdikiams vis tiek.

Per paskutinius tris dešimtmečius, kuomet akušeriai monopolizavo gimdymo ritualus Jungtinėse Amerikos Valstijose, nauja psichologijos kryptis taip pat skynėsi sau kelią. Pavadinta prenataline ir perinataline psichologija, ši tarpdisciplininė mokslo šaka rėmėsi įvairių sričių mokslininkų darbais. Sutelkę objektyvų dėmesį į naujagimius, įvairūs tyrinėtojai paskelbė juos „nuostabiais“, „talentingais“, „socialiai prisitaikiusiais“, „protingais“ ir netgi „racionaliais“. Jie padarė išvadą, jog visi kūdikių pojūčiai yra neabejotinai išsivystę, kūdikiai jaučia emocijas, puikiai sugeba bendrauti, ir tikrai sugeba mokytis.

Tarp visų atradimų, kurių negalėjo numatyti ankstesnės teorijos apie kūdikių smegenis, buvo ir tai, kad kūdikiai sugeba prisiminti savo gimimus. Iš savo tyrimų, kuriuos atlikau su motinų-vaikų poromis, žinojau, kad vaikai sugeba prisiminti įvairias gimimo detales. Nepriklausomi pokalbiai su jų motinomis patvirtindavo jų prisiminimus.

JAV žurnalas *Mothering* jau yra spausdinęs motinos iš Sietlo, L. Mathison, straipsnį, kuriame pateikti neįkainojami įrodymai apie gimimo prisiminimus ir kūdikių pažintinius sugebėjimus. Mathison aprašė savo sūnaus Todo gimimo prisiminimus, kuriais jis pasidalijo prieš pat savo trečiąjį gimtadienį. Ji įtraukė ir daugybę kitų motinų pasakotų prisiminimų, kuriuos šios išgirdo iš savo trimečių ir keturmečių. Kartą vienas vaikas, sėdėdamas ant galinės automobilio sėdynės, paklausė, „Mama, ar atsimeni tą dieną, kai aš gimiau?“ Po to jis ėmė pasakoti, kad buvo tamsu, ir jis buvo labai aukštai, ir negalėjo išeiti per „duris“. „Man buvo baisu“, pasakojo jis, „taigi galiausiai aš pašokau ir išėjau per tas duris. Tada jau viskas buvo gerai“. Jo mama patvirtino prisiminimus ir papasakojo, kad vaikelis buvo aukštai gimdoje daugiau kaip 20 gimdymo valandų, po to staiga viskas pasikeitė ir mažylis gimė per 10 minučių.

Spontaniški asmeniniai mažų vaikų prisiminimai yra mokslinis lobis. Jie nekaltai įrodo tai, ko nei psichologija, nei medicina nėra pajėgios priimti – būtent, kad gimimo metu vaikai yra sąmoningi. Šiandien tai, kad gimimo metu sąmonė egzistuoja, patvirtina ir kiti šaltiniai, tokie kaip meditacija, gili relaksacija, muzikinė terapija, jogos kvėpavimas, ir kitos priemonės skirtos patirti „alternatyvias“ sąmonės būsenas. Tam, kad atverčiau gimimo prisiminimus, pademonstruočiau jų patikimumą, ir padėčiau suaugusiems susitaikyti su neatrastomis savo pačių dalimis, savo darbe visų pirma pasikliauju hipnoze.

Iš kūdikių lūpų

Nebuvau pasiruošęs autoritetingam, emocionaliam, ir intelektualiam savo klientų asmeninių gimimo prisiminimų turiniui. Panašu, kad pilnas žmogiškojo suvokimo, išraiškos, mąstymo, ir mokymosi spektras egzistuoja nuo pat pradžių. Hipnozės metu prisimindami pirmuosius išgyvenimus, paaugliai ir keturiasdešimtmečiai vienodai nurodė moderniosios akušerijos trūkumus, tyrinėjo šeimyninius ryšius ir nupasakojo ne tik pirmuosius įspūdžius, bet ir savo sprendimus apie ateitį.

Gordonas prisimena savo gydytoją

Gordonas atėjo į šį pasaulį Kalifornijos ligoninėje. Dramatiški garsai, netikėti pasišaipymai ir atodūsiai, kurie lydėjo jo pasakojimą rodė, jog jo atėjimas buvo skausmingas. Jis pasakojo apie traukulius nuo vaistų, kuriuos davė jo motinai, ir apie baimę gimti su virkštele ant kaklo. Tik išlindęs, jis nuslydo ant grindų ir buvo greitai sugriebtas „už rankos ir sėklidžių“.

Toliau pateikiamas pažodinis gydytojo žodžių atpasakojimas buvo palydimas raiškiais garsais, kuriuos sunku atkartoti: „Štai eina, eina! Kažkas čia negerai. Neišeina. Velnias! Virkštelė. Pastumk jį aukštyn! Ne tu. Leisk man. Pastumk! Velnias! Duok man žirkles – ką nors, nukirpti. Reikia nukirpti tą prakeiktą daiktą! Oiii! Velnias! Numečiau jį. Pakelkit jį! Slidus, velnias. Įdėkite jį į vandenį – šaltą vandenį. Nekvėpuoja! Duokit per užpakalį! Apverskit jį. Šūdas! Jis nekvėpuoja. Nukirpkit tą prakeiktą daiktą. Vis dar kraujuoja. Užriškit kitą galą, užspauskit kuo nors. Šūdas! Reikia daryti dirbtinį burna-į-burną. Ar turi jį? Reikia ko nors įkišti į gerklę. Ne. Šūdas! Aš pats...Štai. Girgžda. Tu dabar paimk šį daiktą. Kokia betvarkė! Gerai, ponia H., dar kelios minutės, ir viskas tuoj baigsis.“

Jo mama, pasak Gordono, nenorėjo kūdikio, todėl nesielgė draugiškai, ir nieko nenutuokė apie jo kankinimą. Jis prisimena ją, atsibudusią iš narkozės, klausiant: „Ko taip ilgai užtrukot? Ačiū dievui viskas baigta!“

Pakylėta į žvaigždes Ieva

Ieva gimė namuose Naujojoje Zelandijoje. Ji, kaip ir Gordonas, prisimena ne tik savo jausmus ir pojūčius, bet ir visų buvusiųjų balsus ir veiksmus. Jos pasakojimas toliau iliustruoja, kad tiek gimimo vieta, tiek gimdymą priimantis asmuo gali turėti poveikį psichologinei išgyvenimų kokybei.

„Pulsuoja. Pečių ir galvos spaudimas . Balsai: Jau eina! Viskas vyko greitai, labai greitai. Jau eina. Greičiau, greičiau! Tai vyro balsas. Pirma išlenda mano dešinys petukas, kairysis pasisukęs. Jaučiu šilumą.

Girdžiu balsą: ji jau čia! Matau ryškią šviesą. Kažkas sklando aplink. Tai mano tėtis. Jie atnešė šviesą į didelį miegamąjį su kailiniu apklotu.

Švelnus, plaukiantis pojūtis. O tuomet ryški šviesa. Viskas labai greita. Kažką jaučiu savo rankomis. Kažkas laiko suglaudęs mano rankas. Bandau pajudėti. Aplink daug sąmyšio, tarsi niekas nežinotų ką daryti. Stengiuosi kvėpuoti. Mane laiko aukštyn kojomis, stengiuosi išsilaisvinti. Mane laikanti moteris yra pribuvėja: slaugytoja. Labai švarus, ramus žmogus! Mama nusisuka, stengiasi išvengti: nenoriu jos laikyti. Jai neįdomu. Pribuvėja labai šilta ir mylinti. Ji tikras gėris! Aš vis žiūriu, bandau suprasti kur yra problema: esu savo motinai didelis trukdis, ji dar visai nepasiruošusi.

Jaučiu, kad mane myli, laiko rankose. Ji apsirengusi juodai. Žilais plaukais. Labai mylinti, besidžiaugianti. Jaučiu, kad manimi rūpinasi – nuostabus jausmas! Naktis. Juoda. Ji žiūri aukštyn, laiko mane rankose. Ji skaito žvaigždes! Ji sako kažką panašaus į: jos gyvenimas bus geras! Vėl stebi žvaigždes. Ji turėjo mane išsivežti kartu. Labai švelni, labai mylinti. Ji užsidėjo paltą, kad nusivestų mane į žvaigždes… Sutikau ją vėl, kai buvau aštuonerių ar devynerių. Mama nuvedė mane su ja susitikti – labai sena moteris. Ji padovanojo man pakabuką, širdelę išgraviruotą rožėmis. Ji prisiminė, kaip aš gimiau, ir tai ypatinga dovana ant ilgos auksinės grandinėlės. Visai apie ją pamiršau!”

Deividas suranda meilę

Deividas gimė ligoninėje, apimtas netikrumo, nes jo mama buvo priversta atiduoti jį įvaikinti. Jis prisimena savo gimimą kaip “techniška, beasmenį ir padriką” – išskyrus ypatingą slaugytoją ir gydytoją, kurie paliko neišdildomą įspūdį.

“Daktaras laikė mane už abiejų kojų viena ranka. Buvo gera jausti jo ranką, kai jis mane paguldė. Tai buvo pirmasis ženklas, kad kažkam buvau ne vis tiek. Man nuvalė veidą. Dabar jis mane apžiūri…įkišą pirštą man į burną…

Vis dar esu šiltame kambaryje su savo mama, bet ne su ja. Kambaryje labai tylu, tarsi jame būtų mirtis…Ką tik garsiai įėjo slaugytoja per kažkokias besisukančias duris – su mažu vežimėliu, keturiais ratais, lentyna apačioje ir maža lovele ant viršaus. Tiesiog žinau, kad jie norės mane įdėti į tą daiktą, ir jaučiu, kad nenoriu ten. Bet ji labai švelni. Dabar mane suvynioja į apklotą. Ji sklando aplink mane, ir man tai patinka. Mano ranka ant jos rankos. Ji nenori manęs paleisti. Ir jaučiu, kad nenoriu, jog ji mane paleistų. Rodos šis įvaizdis slenka labai lėtai. Ji deda mane į lovelę, iš lėto pasilenkia virš manęs, vis dar laikydama mane rankose. Vien nuo jos prisilietimo atrodė, kad viskas yra gerai.”

Švarių širdžių poreikis

Šie prisiminimai, kartu su šimtais kitų, atskleidžia žmogiškosios sąmonės veiklą. Jie rodo, jog tikslus įvykių suvokimas yra būdingas gimstantiems naujagimiams neatsižvelgiant į jų kūnų ar smegenų dydį. Tiesą sakant, naujagimių mažumas yra klaidinantis. Jie žino daug dalykų prieš mums juos „išmokant“. Jie bendrauja be kalbos – greičiausiai tos stebuklingosios dialogo oktavos, kurioje įmanomas tiesioginis apsikeitimas mintimis, pagalba. Dėl šios savybės naujagimiai netampa keisti ar neįtikėtini; jie tampa tokiais pat, kaip visi mes! Dėl jų sąmoningumo, žodžiai, požiūriai, ir skausmingos procedūros su kuriomis jie pasitinkami, juos gali žeisti, ir žeidžia.

Šiuolaikinės žinios apie naujagimių pojūčių sistemą suteikia pakankamą pagrindą elgtis su naujagimiais jautriai ir pagarbiai. Tai, ką žinome apie jų pažintinius sugebėjimus, yra pakankamas įrodymas leistis į tiesioginį, tarpasmeninį dialogą su jais. Neatsižvelgiant į mūsų laikų išmintį, deja, su dauguma kūdikių elgiamasi kaip su daiktais. Ir užsispyrę vis stengiamės suteikti jiems pačius blogiausius išgyvenimus jų gyvenimo saulėtekyje.

Antiseptikos standartai, kuriuos 1850-asisias, turėdamas galvoje ne vien tik fizinę švarą, propagavo P.Semmelweis‘as, yra gerokai pavėlavę, užlaikomi pirmiausia gydytojų, kurie nenori pripažinti gimstančių kūdikių protingumo. Šiandien, žmonės, priimantys gimdymus ligoninėse švariai nusiplauna rankas, tačiau jiems leidžiama spjaudytis abejingumu, išankstiniais nusistatymais, baimėmis, ir pykčiu; sėti nevilties sėklas, skiepyti netinkamą požiūrį, ir dalinti savo prognozes ar žeminančius komentarus, kuriuos po daugelio metų prireikia išvalyti psichoterapijoje. Mano žentas, būdamas pilnas pagarbos per mano dukters gimdymą, jautė poreikį įsiterpti į gimdymą priimančių gydytojų juokelius: „Atsiprašau, bet čia mes gimdome“, pasakė jis tvirtu balsu.

Psichologiniai teršėjai turi būti kontroliuojami lygiai taip atkakliai, kaip šiandien mes kovojame su auksiniu stafilokoku, įprastu ligoninių patogenu. Mentaliniai ir emociniai toksinai, nors nepakankamai gyvybingi, kad sunaikintų, gali susargdinti, atbukinti, įbaiminti ar išgąsdinti asmenis dešimtmečiams po gimdymo.

Parengta pagal David B.Chamberlain, „Wanted at Birth: Clean Hands, Clean Hearts“. *Mothering*, 1993.